

HALÁSZ TAMÁS

Hányféle halál

■ NOMÁD SZENVEDÉLY - KÍGYÓBALLADA ■

Az „együtt” és a „külön”, a befogadottság és a kitaszítottság fogalmai, ellentétpárja adják Juhász Zsolt sokrétű, hagyományos és modernet izgalmasan ötvöző koreográfiájának eszmei alapját. A csodavilágot alkotó képzőművész és író, különös polihisztor Szécsi Magda által (verses drámaként) feldolgozott és szélesebb körben ismertté tett cigány legenda, a Kígyóballada történetét táncszínpadra adaptáló Juhász elmélyült érzékenységgel konstruált, álomszerű és szenvedélyes táncjátéka motívumaiban, gócpontjaiban lazúrosan követi a történetet, és drámai erővel sodor a megrázó végkifejletig.

A BM Duna Művészegyüttes és meghívott előadók játszott a *Nomád szenvedély* – táncműként ezt a címet kapta – nívós, izgalmas, a szemnek, elmének jóleső alkotás. Úgy gondolkodtat el a szűkebb és tágabb közösség alapkérdéseiről, hogy szinte észre sem vesszük, amint a tudatunkba fészkel a jelentése, üzenete. A monda szerelmes lányalakja egymást gyűlölő kedvese és bátyja közt vergődik, s előbbi sugallatára kígyóméreggel megöli testvérét. Az ostoba gyilkosság azonban természetesen semmit sem old meg. Az alamuszi, önző szerető tanácsát követő lányt kiveti magából a társadalom: a gyilkosnak, a testvérgyilkos-

nak – aki elvakultan, önző módon, saját boldogságát feltve ö – nincs, nem lehet helye a közösségben többé. Biblikus parancsot illusztráló tanmese ez, példázat az egymás iránti felelősségről – melyre az előadásban felcsendülő gyönyörű dalok közül többnek a szövege is rimel –, az élet védelméről, az összetartozás eszméjének őrzéséről. Kivált egy olyan közösségre érvényesen, melynek tagjai elmondhatják magukról: csoportértékeiken, összetartozástudatukon kívül szinte egyebük sincsen. Mindemelllett a *Nomád szenvedély* mégsem egy perifériára szorított, megnyomorított, megtört közösség meséje. A játék alakjai nemes, büszke, egyenes derékkal járó emberek, akiket láthatatlan, elrémeltetetlen, a ma embere számára már csak ábrándokban létező kötelékek tartanak össze. Világuk nem a folklórcigány tiritarka, bukolikus idillje, sem külsőségekben, sem tartalomban nem mutatkozik szándék az ábrázoltnak a társadalom nagy egészétől való, látványos megkülönböztetésére. Büszke és sajátos, egyedi, de behelyettesíthető ez a közeg, ahol a kifejezésben, zenében, táncban markánsan és biztos ízléssel megjelenített cigánytematikán túl a „megtörténhet veled is” üzenete, az emberség, a tisztelet parancsa érhető tetten.

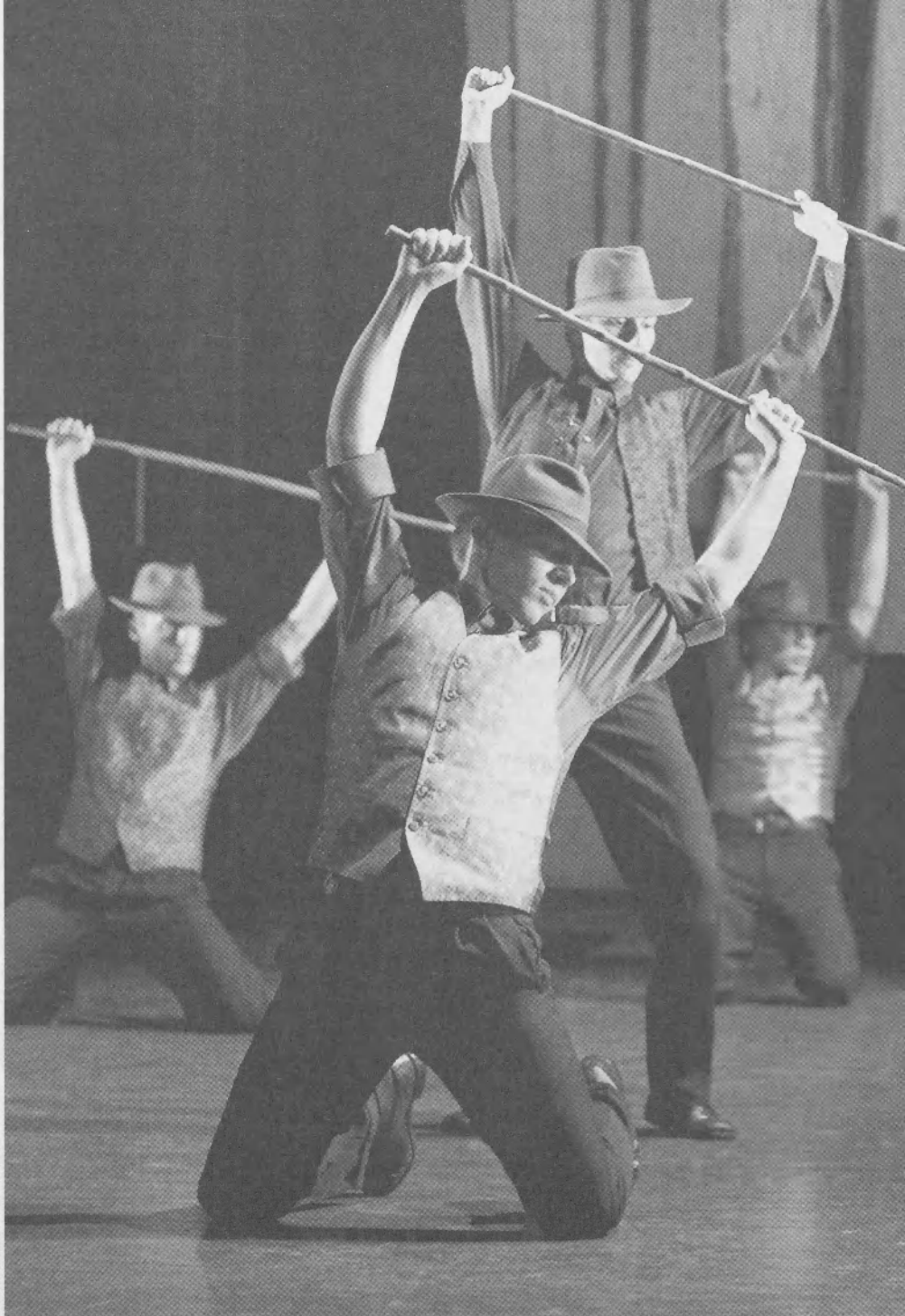
A játék kezdetén tágas, impozáns térben pillantjuk meg a szereplőket. A színpadon átlósan egy végtelen hosszú, bakokra állított, gyalult deszka asztal húzódik. Körötte férfiak és nők. Viseletük gyakorlatilag egyenített. Túri Erzsébet az asszonyokat finom anyagokból szabott, cifra, de nem harsány szoknyákba, nemes szabású mellényekbe öltöztette, a férfiak kalapban, árnyalatokban különböző színű anyagokból szabott ingben, sötét nadrágban feszítettek. Nincs két egyforma öltözet, ám a különbségek csekélyek. A nyitó kép mintha falusi lakodalmat mutatna: szenvedélyes, látványos táncot látunk, a közösség mulatóságát, a táncrendbe szőtt finom dramatisztikus elemekkel, jelentéssel szelíden felruhá-

zott mozdulatokkal. Juhász Zsolt a cigány táncfolklor megannyi kincsét illeszti alkotásába, megcsiszolva, megszerkesztve, mozaikszemekké formálva őket. A nyitó kép asztalát a táncosok pillanatok alatt elbontják, s a teret a mozdulat és muzsika örvénylő, pazar vihara foglalja el. Forma és tartalom ötvözetét szemlélve az ember belevész az előadók virtuozitásába, és elengedi a cselekmény fonalát. A koreográfia olyan részegítően gazdag, hogy gyakran érezzük úgy: nem is kívánnánk másra figyelni, csak a géppuskalábakra, a táncosok ragyogó arcára, a testükből áradó fényre. A tágabb teret sem azonnal kezdjük szemlélni. A tekintet csak nagy sokára kalandozik a hátsó régióba, ahol tizenhat gyalultatlan gerenda függ. A faidomok éppen csak felvágva: a kéreg a törzsön, a fatörzs természetes ívei szépen látszanak (a díszlet ugyancsak Türi Erzsébet munkája). Inkább „fametszetek”, monumentális szeletek ezek az idomok, mintsem gerendák – a magasból lógatott, függésükben imbolygó, lengedező mázsás darabok bűvös erdőt formáznak, honnan a történet alakjai lépnek elénk, vagy ahová az emberségükben eltévedtek tűnnek el.

A táncjátékot – szinte narrátorként – követi az élőben éneklő Künstler Ágnes, a Kalyi Jag pazar hangja, aki afféle *mater familiasként* van jelen a színen. Az énekesnő váll- és fejkendőjében, dúsan redőző szoknyájában méltóságteljesen lépked a táncolók közt: anyafigura, szemtanú, mesélő és őrző egy személyben. A *Nomád szenvedély* egy összetartó, majd súlyosan sérülő közösség története, mely a váratlan, nemtelen, elrettentő sérelemre ösztönösen formál választ. Juhász Zsolt kiválóan választ táncformákat, amint zenei munkatársai is biztos kézzel nagyszerű muzsikákat. A színlapról nem derül ki egyértelműen, hogy a zenét jegyző (egyaránt a Kalyi Jaggal nemzetközi hírűvé lett) Künstler Ágnes–Balogh József kettős a mű egészének zenei anyagát készítette-e el, de érzésem szerint részben szerkesztett anyagot hallunk. A felcsendülő dalok lenyűgöző sokfélesége, a hol romános, hol görögös, hol szlávos jegyeket hordozó dallamok időtlen, „tértelen” szövedéket képeznek.

Juhász Zsolt finoman játszik a rusztikus humorról: a szerető s a fivér alakjának drámai kettősét érzékeny, játékos eszközökkel ellenpontozza. Kusturicától szalasztott, porcelánöltönyben érkező, széplányoknak vörös rózsát dobáló, „padronés”, bűvös férfissámmal bőven felvértezett jampec az egyikük, s hallgatag, nemesen, szinte szégyenlősen zárt, ikonlak tisztaságú fiatalember a másikuk. A szerelmes lány – társnőtől eltérően – tüzes vörösben játszó ruhát visel: keleti szépség ő, szerelmes királylány, kinek minden mozdulata a tűz maga, tekintete perzsel és igréz.

Dusa Gábor felvételei

Juhász színpadán a szenvedély látványos képeit baljós áramok járják át: egy-egy mozdulat, nesz, zenébe szőtt zöreij által óvakodik be a térbe a szorongás, a dráma előszele. A botos tánc férfialakjai harci játékokban szilánkokat hasítanak, ütnek le egymás fegyveréből. A beálló néma csendben szélviharként suhognak a botok. Krisztusként megfeszülő alakok emelkednek ki egy-egy pillanatra a tömegeből. A közösség a drámára egyszerre zár, majd büntet: az asztal lapjából – melyen a nyitó képben békésen (a babonára fityyet hányva) heverték a férfiak fekete kalapjai – hullámozó tenger lesz, majd fal. A színen, melyet hanyagul leterített fekete zakók öveznek, vihar vonul végig. Az öröm tánca fokozatosan alakul a dráma, majd a düh táncává.

A táncmű végén a gyilkos lány a közösség két sorfala közt szalad: vesszőfutása sajátjai kezétől ért megtorlás. Az árulót megbüntetik, de a büntetés maga – akárcsak a büntett – visszahull a közösségre. A rituális rend végérvényesen felborul: a drámai cselekedet és a reá adott válasz megrengeti a csoport alapjait. Valami végképp megszakad. Mindezt Juhász Zsolt koreográfiája lazúrosan, gyakran jelzésszerűen ábrázolja csak, mégis így lesz plasztikussá, kerekké. Nem szájarágós, nem túlmagyarázó, az érzetetéssel, sejtetéssel űz okos, izgalmas játékot. Kérdéseket tesz fel, párhuzamokat von, összevetésre készítet. A felszínen szórakoztat – hiszen Juhász mestere a látványos, dinamikus képeknek –, a táncával a falakat is megremegtető együttes művészei együtt, hullámozó csoportban és külön-külön is nagyszerűek. A drámává összeálló, mutatós táncképek és az őket összeöltő cselekmény hímzészonala magukkal ragadják a nézőt. A színről a játék legvégén, a mélyben feltáruló vasajtón (ki tudja, hová, mibe) távozó képe – a hátak látványa – keserves asszociációkra

sarkall. Künstler Ágnes szívszorító szépségű búcsúéneke pedig még akkor is szé-künkbe szögez, ha mikroportjának műkö-dési zavara folytán hangja csak igen szaka-dozottan ér el hozzánk. Csak remélni tudom, hogy e katasztrófális hanghiba többet nem ismétlődik meg a *Nomád szen-vedély* színpadán. Mert az általam látott est élményét kis híján eltörölte.

NOMÁD SZENVEDÉLY – KÍGYÓBALLADA
(BM Duna Művészegyüttes, Nemzeti Táncszínház)

ZENE: Künstler Ágnes, Balogh József. SZÖVEG: Szécsi Magda. DISZLET-JELMEZ: Túri Erzsébet. KOREOGRÁFUSASSZISZTENS: Bársony Kata. KOREOGRÁFIA: Kovács Norbert, Mihályi Gábor. REN-DEZŐ-KOREOGRÁFUS: Juhász Zsolt.

TÁNCOLJÁK: BM Duna Művészegyüttes, meghívott vendégelőadók.

TRIFONOV DÓRA

Leágazások

■ 3 ÚT – AZ ARTUS
MŰHELYÉBŐL ■

Kevés örömtelibb színházi esemény kép-zelhető el a hazai kortárs tánc útjait fi-gyelemmel kísérő „drukkerek” számára, mint amikor egy táncszínházi műhely fiatal tagjai önálló alkotókként is megmutatkozhatnak: művészi háttérrel, azaz a műhely szelle-miségét tükrözve, saját egyéniségüket kibont-va próbálgathatják szárnyaikat. A Goda Gá-bor vezetésével működő Artus műhely nyitott-ságát, érettségét, fejlettségét és magabiztos szellemiségét bizonyítja, hogy három fiatal táncosnőjének – hangsúlyosan felvállalva az otthon adó műhely fontosságát – lehetőséget teremtett az együttes bemutatkozására. Megemlítendő, hogy a 3 út előadásán fellépő Gold Bea, Dombi Katin és Umniakov Ninán kívül a szintén artusbeli Nagy Andrea is évek óta ön-álló munkákkal szerepel a kortárs táncszin-padokon.

Gold Bea darabja nyitja az estet. Hármó-juk közül az ő alkotói útja a leggazdagabb. Most bemutatott *Kis gésa* című darabjának eredeti verziója a 2000-es I. Szóló Tánc Fesztiválon díjat kapott. A jelenlegi elő-adásnak szinte csak a játékos-változatos, madárcsicsergésből és dongózümmögés-ből ritmust és dallamot keltő zenéje és a stilizált, fehér gésajelmeze emlékeztet az eredetire. Új eleme a nyitó árnyjáték: az al-kotó-előadó fekete sziluettje a fehér vászon mögött – túlkkel kontyba tűzött hajjal, ki-monóban, profilba fordulva – egészen élethűen idézi meg, és teszi ugyanakkor idézőjelbe a japán kultúrát. Gold apró, szaggatott, testét izekre bontó, gépies mozdulatai reflektáltan idézik a keleti tra-díció ismert gesztusait. Kis trükkök is „szí-nesítik” az árnyjátékot: a teáscsészébe ló-gatott teafilter cernája a függőleges síkból kimozdítva is mereven megáll; egy filmsza-

Kis gésa: Gold Bea

